# När ska lagstiftningen om dricksvatten tillämpas?

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

Här får du veta när reglerna om dricksvatten ska tillämpas för verksamhetsutövare som producerar eller tillhandahåller dricksvatten enligt 2 och 3 §§ LIVSFS 2022:12. Du hittar även information om undantag från reglerna enligt 33-35 §§ LIVSFS 2022:12.

## Vad är hantering och tillhandahållande av dricksvatten?

Hantering är ett övergripande begrepp som inte finns närmare beskrivet i lagstiftningen men som kan anses innefatta bland annat beredning, förvaring, transport, saluhållande, försäljning eller annat överlämnande av livsmedel för förtäring.

I övrig livsmedelslagstiftning används inte begreppet hantering, istället talas om ”alla stadier av produktions-, bearbetnings- och distributionskedjan för livsmedel”. Hantering av dricksvatten skulle då inbegripa alla steg i kedjan från täkt till kran, från uppfordring/intag, via beredning i vattenverk, distribution i ledningsnät samt lagring i reservoarer fram till den punkt där dricksvattnet används.

Tillhandahålla innebär att en verksamhetsutövare, till exempel den som producerar dricksvatten, överlämnar dricksvattnet till en annan verksamhetsutövare, till exempel den som distribuerar dricksvatten genom en distributionsanläggning fram till en förbindelsepunkt.

Denne tillhandahåller i sin tur dricksvattnet vid förbindelsepunkten, till exempel till en fastighetsägare. Fastighetsägaren tillhandahåller i sin tur dricksvattnet till hyresgäster, arbetstagare och kanske en restaurang. Restaurangen tillhandahåller sedan dricksvatten till sina gäster. Samma verksamhetsutövare kan självklart vara ansvarig för flera olika delar i kedjan av tillhandahållanden.

I EG-förordningarna används begreppet ”utsläppande på marknaden”, som definieras som innehav av livsmedel för försäljning, inbegripet utbjudande av försäljning eller varje annan form av överlåtelse, kostnadsfri eller inte, samt försäljning, distribution och andra former av överlåtelse.

## Vem ansvarar för dricksvattnet och dess kvalitet?

Enligt livsmedelslagstiftningen är det den som producerar eller tillhandahåller ett livsmedel som är ansvarig för att lagstiftningens krav uppfylls. I den kedja av tillhandahållanden som beskrivs i avsnittet här ovanför växlar ansvaret beroende på var i kedjan man befinner sig.

Hur den som ansvarar för dricksvattnet ska utreda, åtgärda och informera om det som rör dricksvattnet beskrivs närmare i 28-32 §§ LIVSFS 2022:12.

Utredning, åtgärder och information vid kvalitetsproblem

## Vilka anläggningar omfattas av LIVSFS 2022:12?

Dricksvattenanläggningar som i genomsnitt producerar eller tillhandahåller minst 10 $m^3$ dricksvatten per dygn, eller som försörjer minst 50 personer omfattas av LIVSFS 2022:12 (storleksgränsen 10/50). Det räcker med att en av dessa storleksgränser överskrids för att anläggningen ska omfattas av dricksvattenföreskrifterna.

Om dricksvatten tillhandahålls eller används som en del av en kommersiell eller offentlig verksamhet omfattas de alltid av LIVSFS 2022:12 oavsett storlek.

En verksamhetsutövare som omfattas av LIVSFS 2022:12 ska anmäla sina anläggningar till kontrollmyndigheten för registrering , se 3 § LIVSFS 2022:8.

### Hur avgör man om en anläggning omfattas av LIVSFS 2022:12?

Man kan avgöra om en dricksvattenanläggning är så stor att den omfattas av LIVSFS 2022:12 genom att använda antingen volym tillhandahållet dricksvatten eller antalet försörjda personer som beräkningsgrund. LIVSFS 2022:12 sätter ingen beräkningsgrund före den andra. Både volym och antal försörjda personer beräknas som medelvärden per kalenderår. Verksamhetsutövaren bör ta fram de uppgifter som behövs för att göra beräkningarna.

I de fall en avsevärd volym av det vatten som produceras tillhandahålls för enbart andra ändamål än dricksvatten, till exempel till bevattning eller till djur, bör man endast använda antalet försörjda personer som beräkningsgrund.

### Hur beräknar man volym tillhandahållet dricksvatten?

Volymen tillhandahållet dricksvatten per dygn beräknas enklast som summan av volymen producerat dricksvatten under ett kalenderår delat med 365.

### Hur beräknar man antalet försörjda personer?

Antalet försörjda personer räknas som genomsnitt per kalenderår. För fritidsboende kan följande schablon användas om antalet försörjda personer är okänt:

- 2,5 personer per hushåll under en månad per år.

**Räkneexempel**

Ett vattenverk tillhandahåller dricksvatten till 15 permanentboende personer och 200 hushåll med fritidsboende

Antal försörjda personer = 15+(200*2,5*(1/12)) = 57

Vattenverket i räkneexemplet försörjer fler än 50 personer och omfattas av föreskrifterna.

## Kommersiell eller offentlig verksamhet

Verksamheter som är offentliga eller kommersiella men varken producerar minst 10 m3 dricksvatten per dygn eller försörjer minst 50 personer omfattas inte av samtliga bestämmelser i dricksvattenföreskrifterna, se 3 § LIVSFS 2022:12.

### Vad är kommersiell verksamhet?

En verksamhet betraktas som kommersiell om det utgår ersättning för att tillhandahålla dricksvatten, eller om det har nära samband med verksamhet där ersättning utgår. Verksamheten behöver inte ha ett vinstsyfte.

Exempel på ”nära samband” kan vara att det hyrs ut bostäder, erbjuds dricksvatten på en campingplats eller till konsumenter vid festivaler.

### Vad är en offentlig verksamhet?

En verksamhet betraktas som offentlig om:

- Allmänheten har tillträde
- Den bedrivs under statlig eller kommunal (inklusive regional) förvaltning

Anläggningar som omfattas av lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster räknas som offentliga anläggningar. Andra exempel är skolor, sjukhus och dagbarnvårdare.

### Hur avgör man om verksamheten är kommersiell eller offentlig?

Dricksvatten som tillhandahålls eller används som en del av en kommersiell eller offentlig verksamhet omfattas av LIVSFS 2022:12, oberoende av verksamhetens storlek, se 2 §.

Ibland kan det vara svårt att avgöra om en verksamhet ska betraktas som kommersiell eller offentlig, och vissa verksamheter kan troligen betraktas som både offentliga och kommersiella. Sådana avgöranden är dock inte viktiga eftersom LIVSFS 2022:12 tillämpas på samma sätt för båda typerna av verksamheter.

I många fall går det inte att utifrån benämningen på en byggnad eller en verksamhet, till exempel bygdegård, rastplats, scoutstuga eller församlingshem, direkt avgöra om verksamheten är kommersiell eller offentlig. Det är nödvändigt att studera omständigheterna kring tillhandahållandet av dricksvatten närmare. En viss verksamhet i en bygdegård kan betraktas som offentlig eller kommersiell och en liknande verksamhet men i mindre omfattning i en annan bygdegård kan vara jämställd med enskilt hushåll. Ledtrådar till att bedöma om en verksamhet kan betraktas som kommersiell kan också vara att se på dess organisation och kontinuitet.

För att avgöra om verksamheten är kommersiell eller offentlig och därmed omfattas av LIVSFS 2022:12, kan man utgå från kriterierna:

- Att den som tillhandahålls dricksvatten har en befogad anledning att anta att vattnet uppfyller kraven i föreskrifterna
- Att den som tillhandahålls dricksvatten saknar rimlig möjlighet att påverka dricksvattnets kvalitet

Om båda kriterierna är uppfyllda bör verksamheten normalt omfattas av LIVSFS 2022:12. Ett exempel då man inte har befogad anledning att förvänta sig att vattnet uppfyller kraven i föreskrifterna är om konsumenten hänvisas till att själv hämta vatten i en brunn, en bäck eller liknande.

**Exempel**

En välhållen rastplats med egen dricksvattenanläggning där det exempelvis finns toaletter i en permanent byggnad, tappställe för vatten på utsidan av eller i anslutning till byggnaden, eventuellt skyltat med ”Dricksvatten” och/eller med muggar i anslutning till rinnande vatten i handfat på toaletten, bänkar och bord, fungerande sophämtning och kanske uppställningsplatser för övernattning för långtradare och liknande bör omfattas av LIVSFS 2022:12. Enligt det första kriteriet ovan har man här befogad anledning att anta att det vatten som tillhandahålls är ett dricksvatten som uppfyller kraven i LIVSFS 2022:12.

Om en rastplats däremot har rinnande vatten i handfat på toalett utan muggar, saknar kran för vatten på utsidan eller har olika former av lägre service uppfylls förmodligen inte det första kriteriet och rastplatsen bör sannolikt inte omfattas av LIVSFS 2022:12.

## Omfattas säsongsverksamheter av LIVSFS 2022:12?

Om verksamheten är kommersiell eller offentlig och uppfyller kraven om viss kontinuitet och viss grad av organisation ska kraven i LIVSFS 2022:12 uppfyllas.

Begreppen viss kontinuitet och viss grad av organisation

Om säsongsverksamheten omfattas av LIVSFS 2022:12 hamnar de vanligtvis i den lägsta kategorin vad gäller antalet föreskrivna regelbundna undersökningar. För sådana anläggningar finns ingen möjlighet att minska antalet undersökningar i relation till den tid som anläggning är i bruk.

**Exempel på ett lämpligt undersökningsprogram och omsättning av dricksvatten**

Exemplet gäller en säsongsverksamhet som har öppet under maj – augusti och där dricksvattenförbrukningen understiger 10 $m^3$/dygn:

- Börja spola vattnet från brunnen någon halvtimme per dag från och med mitten av april.
- Utför en provgrupp A-undersökning (som en driftkontroll) en till två veckor innan verksamheten öppnar. Eftersom riskerna med säsongsvatten troligen kan vara större än vid dricksvattenanläggningar där dricksvattnet omsätts kontinuerligt bör undersökningen utföras som en driftkontroll, det vill säga utanför säsongsverksamhetens ordinarie undersökningsprogram.
- Fortsätt omsätta dricksvattnet någon halvtimme per dag fram till dess att verksamheten ska öppna.

- Utför en provgrupp B-undersökning i början till mitten av maj. Om analysresultatet från undersökningen visar att samtliga parametrar -uppfyller kvalitetskraven enligt bilaga 1 kan nästa undersökning av provgrupp B  utföras sex år senare. Det enligt bilaga 3 avsnitt B tabell 3 till LIVSFS 2022:12.

- Utför provgrupp A-undersökning (hos användare/tappkran) i juli. De år då provgrupp B-undersökning inte utförs kan provgrupp A-undersökningen förslagsvis läggas i juni.

## Dricksvatten vid evenemang

Vid tillfälliga evenemang, till exempel stadskalas och festivaler, där det finns livsmedelshantering eller där det erbjuds dricksvatten till besökarna, ska det uppfylla kraven i LIVSFS 2022:12. Dessa evenemang kan ofta ses som både offentlig verksamhet (dricksvattnet tillhandahålls allmänheten) och som kommersiell verksamhet (tillhandahållande i nära anslutning till verksamhet där ersättning utgår).

Eftersom förhållandena för tillhandahållandet av dricksvatten vid ett sådant arrangemang ofta skiljer sig på ett avsevärt sätt (tillfälliga ledningsdragningar, många tillfälliga tappställen) från det ordinarie tillhandahållandet via till exempel den kommunala distributionsanläggningen kan det i många fall betraktas som en separat anläggning. Ansvaret för ledningsdragningarna ligger många gånger på en annan verksamhetsutövare än den ordinarie/kommunala verksamhetsutövaren. Därmed kan det i vissa fall bli aktuellt med en separat registrering av dricksvattenanläggningen.

Oftast görs tillfälliga ledningsdragningar men på vissa festivalområden läggs mer permanenta ledningar. Dessa mer eller mindre tillfälliga ledningsdragningar innebär särskilda problem för att upprätthålla dricksvattenkvaliteten även om dricksvattnet tas från en kommunal anläggning.

Det är inte ovanligt att ledningsdragningarna exempelvis står obrukade under en stor del av året för att därefter tas i drift inför evenemanget. Festivalarrangören eller den som ansvarar för tillhandahållandet av dricksvatten ska därför säkerställa att dessa risker minimeras, till exempel genom olika rutiner för inkoppling där risken för återströmning till den kommunala distributionsanläggningen bör beaktas.

Om det finns avvikelser från kvalitetskraven i bilaga 1, eller andra ämnen eller mikroorganismer som inte anges i bilaga 1 innebär en risk för människors hälsa ska den som tillhandahåller dricksvatten utreda orsaken till förekomsten och vidta lämpliga åtgärder. Tillhandahållaren ska även informera kontrollmyndigheten om omedelbara åtgärder behövs för att skydda människors hälsa, liksom information ska lämnas till konsumenterna, se 28-32 §§ LIVSFS 2022:12.

**Att tänka på för dricksvatten i tillfälliga ledningsdragningar:**

- Verksamhetsutövaren behöver ta fram anvisningar för slangdragning, antal undersökningar som ska göras, vilka dagar undersökningarna ska göras, vilka parametrar som ska analyseras och åtgärder vid dålig kvalitet. Det kan finnas fördelar med att ha en utpekad person på plats vid evenemanget som ansvarar för evenemangsvattnet.

- Oberoende av ledningsnätsmaterial är det viktigt att ledningarna och slangarna hanteras på ett livsmedelshygieniskt säkert sätt, till exempel genom att ledningarnas ändar hålls pluggade, för att förhindra förorening under dragningen av ledningsnätet. Det kan också bli aktuellt att spola eller klorera ledningarna.

- Om ett mer permanent nät läggs inom vissa delar av evenemangsområdet är det viktigt att det finns en driftsansvarig för nätet, även utanför evenemangstiden. Det bör finnas ledningsnätsritningar över dessa nät, även om de inte skulle vara allmänförklarade enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. Kontroll bör ske att vattnet i dessa nät inte kan gå bakvägen ut till den kommunala distributionsanläggningen med förorening av det kommunala dricksvattnet som följd. Återströmningsskydd eller motsvarande skyddsanordningar kan behövas. Anslutningspunkterna för slang- eller ledningskoppling i det lokala nätet (kopplingsbrunnarna) bör utföras så att de är skyddade mot obehörigt intrång. Det kan vara nödvändigt att spola anslutningspunkten vid det kommunala

dricksvattennätet före påkopplingen mellan det kommunala och det temporära nätet. Påkopplingen mellan näten sker ofta via en brandpost och stigarrören från brandposterna kan innehålla en hel del mikroorganismer eller andra partiklar som behöver spolas ut.

- Ofta krävs att slangen för det temporära nätet spolas och desinfekteras innan den tas i drift. Ytterligare spolning kan krävas för att sänka höga halter av desinfektionsmedlet (vanligen klorföreningar).

- Efter desinfektion bör man undersöka dricksvattnet. Prover bör tas i god tid, minst två till tre dagar innan evenemanget startar, för att man ska hinna få analysresultaten. Tänk även på att om dricksvattnet inte skulle uppfylla gränsvärdena kan ny desinfektion med påföljande spolning och undersökning behövas, det kan med andra ord krävas ytterligare två till tre dygn innan evenemanget startar.

- Dricksvattnet i det temporära nätet bör stå på rinn hela tiden mellan desinfektionen/spolningen och evenemangsstarten, för att förhindra stillastående vatten i slangarna. Under pågående evenemang är det en fördel om vattnet kan stå på rinn vid ledningarnas ändpunkter. Bra omsättning är speciellt viktigt om det är varmt eller om slangarna ligger i direkt solsken på marken.

- Lämpliga provtagningspunkter kan vara i slangdragningens ändpunkter och hos verksamhet/-er som hanterar oförpackade livsmedel.

- Förutom att undersöka vattnet före evenemangsstart bör man även undersöka det under evenemanget. Tänk dock på att göra undersökningarna i så god tid att analysrapporterna är klara innan evenemanget avslutats.

- Om dricksvattnet inte skulle uppfylla kvalitetskraven inom hela eller stora delar av området kan information om det behöva lämnas via anslag intill varje tappställe alternativt att hela det temporära dricksvattennätet tas ur drift.

## Omfattas allt vatten som används av LIVSFS 2022:12?

Nej, allt vatten som används i en offentlig eller kommersiell verksamhet omfattas inte av LIVSFS 2022:12. Bara vatten som är avsett att användas för dryck och mat är att betrakta som dricksvatten i föreskrifternas mening.

Ett exempel på vatten som inte bör betraktas som dricksvatten är vatten i toalett-, tvätt-, dusch- och städutrymmen, utom i de fall verksamhetsutövaren tydligt visar att vattnet är avsett för dryck genom att till exempel tillhandahålla muggar eller liknande i samma utrymme.

Det är alltså inte bara verksamhetens karaktär utan även omständigheterna kring vilket vattnet tillhandahålls viktiga för att avgöra om föreskrifterna ska tillämpas.

## Avgränsningar av vissa verksamheter

Under förutsättning att verksamheten är mindre än storleksgränsen 10/50 behöver följande inte betraktas som kommersiell eller offentlig verksamhet:

- Enskildas beredning, hantering eller lagring av livsmedel för konsumtion inom privathushåll. Livsmedelslagstiftningen ska inte tillämpas på sådan verksamhet, se artikel 1 b i förordning (EG) nr 852/2004.

  Verksamheter som inte omfattas av lagstiftningen

- Produktion eller tillhandahållande av dricksvatten till en verksamhet som innebär uthyrning av rum, stuga eller liknande för fritidsboende om verksamheten är avsedd för samtidigt mottagande av högst åtta gäster. Om verksamheten är större, det vill säga om den är avsedd att samtidigt ta emot minst nio gäster eller som omfattar minst fem gästrum gäller lagen (1966:742) om hotell- och pensionatrörelse.

Verksamheten betraktas då som kommersiell verksamhet även enligt LIVSFS 2022:12.

- Produktion eller tillhandahållande av dricksvatten till en verksamhet som innebär uthyrning för permanentboende i en en- eller tvåfamiljsfastighet (det vill säga en dricksvattenanläggning försörjer högst två bostäder för permanentboende). Om vattenverksamheten är större krävs tillstånd enligt 11 §, 11 kapitlet i miljöbalken (1998:808).

- Produktion eller tillhandahållande av dricksvatten till samfällighet som förvaltas enligt 4 § lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.

- Produktion eller tillhandahållande av dricksvatten i en bostadsrättsförening, där dricksvattnet enbart tillhandahålls medlemmarna.

- Produktion eller tillhandahållande av dricksvatten på arbetsplatser där dricksvattnet enbart tillhandahålls de anställda.

Även verksamheterna ovan omfattas alltså av LIVSFS 2022:12 i de fall storleksgränsen 10/50 överskrids eller om verksamheten får en tydligare kommersiell inriktning. Som exempel kan en samfällighet, vattenförening eller liknande under storleksgränsen 10/50 som tillhandahåller dricksvatten för livsmedelsändamål på ett café betraktas som kommersiell.

## Dricksvattenanläggning i reserv

Oftast använder man begreppen reservvattentäkt och reservvattenverk för råvattentäkter och vattenverk som inte är i ordinarie drift utan är tänkta att kunna tas i drift när man av någon anledning inte kan använda den ordinarie täkten eller vattenverket.

Det kan finnas flera varianter på hur det går till, exempelvis:

- En reservvattentäkt som kopplas på ordinarie vattenverk och distributionsanläggning.
- Ett reservvattenverk med tillhörande täkt som kopplas på ordinarie distributionsanläggning.
- Ett reservvattenverk som kopplas till ordinarie täkt och ordinarie distributionsanläggning.
- En reservvattentäkt med tillhörande reservvattenverk (och eventuell distributionsanläggning) som tas i drift vid behov.

Om en ny vattentäkt (det är ingen skillnad om det är en helt ny täkt eller om det är en tidigare använd täkt som behållits i reserv) kopplas in på ett befintligt vattenverk bör det betraktas som en betydande ändring i verksamheten. Då ska kontrollmyndigheten informeras i enlighet med 11 § LIVSFS 2022:8. En sådan ändring bör även innebära att verksamhetsutövaren ser över sin faroanalys och, vid behov, även sitt undersökningsprogram.

Upprätta och fastställa faroanalys och undersökningsprogram

Observera också att inkoppling av en ny vattentäkt kan innebära att beredningen måste ändras beroende på kvaliteten på råvattnet. Det dricksvatten som levereras till användarna ska alltid uppfylla kraven i LIVSFS 2022:12.

För ett vattenverk som hålls i reserv bör det finnas rutiner för inkoppling av olika beredningssteg, rutiner för eventuella larmfunktioner, rutiner för att säkerställa att kvaliteten på dricksvattnet uppfyller kraven i dricksvattenföreskrifterna när vattenverket tas i drift och liknande.

Det är lämpligt att, med jämna mellanrum, motionera (provköra) en vattentäkt eller ett vattenverk som hålls i reserv. Då är det också lämpligt att passa på att undersöka kvaliteten på råvattnet och eventuellt dricksvattnet. Om det är möjligt är det ännu bättre om reservvattenverket eller täkten kan vara igång hela tiden. Tänk på att det kan ta lång tid att starta upp en reservanläggning som stått stilla. Det kan även ta tid för dricksvattnet att uppfylla kvalitetskraven i LIVSFS 2022:12.

Undersökningar

En reservlösning behöver inte enbart bestå av en täkt eller ett verk som kopplas till en befintlig anläggning vid behov. Det kan även vara en helt ny anläggning som är tänkt att tas i drift när den behövs. LIVSFS 2022:12 börjar gälla först när en dricksvattenanläggning tas i bruk för att producera och leverera

dricksvatten till konsumenter – även om det bara är för en kort tid. Det är först i samband med det som en anmälan om registrering av anläggningen måste lämnas in till kontrollmyndigheten. En verksamhet får påbörjas två veckor efter att en anmälan lämnats in till kontrollmyndigheten, eller tidigare om kontrollmyndigheten medger det. Därför kan det vara bra att informera kontrollmyndigheten om det finns reservdricksvattenanläggningar så att det redan är känt ifall anläggningen snabbt behöver tas i bruk och därmed måste registreras.

## Livsmedelsföretag

Kraven på vattenkvalitét hos livsmedelsföretag framgår av förordning (EG) nr 852/2004 och förordning (EG) nr 853/2004. Begreppet livsmedelsföretag definieras i artikel 3.2 i förordning (EG) nr 178/2002. I hygienförordningen definieras dricksvatten som vatten som uppfyller minimikraven i dricksvattendirektivet. I de fall vattnet kommer från en registrerad dricksvattenanläggning så anses kravet vara uppfyllt.

Enligt förordningarna ska dricksvatten användas när det är nödvändigt för att säkerställa att livsmedlen inte kontamineras. Det är alltså kraven i förordningarna som avgör när det krävs vatten av sådan kvalitet som fastställs i dricksvattendirektivet eller när det är tillräckligt med en annan vattenkvalitet, exempelvis rent vatten.

Vattenförsörjning

Vid många livsmedelsföretag används vatten till andra ändamål än som dricksvatten, exempelvis till rengöring av lokaler, disk, handtvätt med mera. Sådant vatten omfattas inte av LIVSFS 2022:12 eftersom det inte uppfyller definitionen i 1 § LIVSFS 2022:12

Om livsmedelsföretaget använder sig av dricksvatten som tillhandahålls av en dricksvattenproducent som uppfyller kraven i LIVSFS 2022:12 omfattas företaget inte själva av LIVSFS 2022:12.

### Livsmedelsföretag med egen vattentäkt

Livsmedelsföretag som använder vatten som avses att förtäras och tar detta vatten från egen vattentäkt måste leva upp till kraven i LIVSFS 2022:12.

Mycket små livsmedelsföretag som till exempel ett kafé med säsongsverksamhet kan ha problem att uppfylla kvalitetskraven, speciellt om brunnen är av enklare konstruktion. I vissa fall kan försörjningen av dricksvatten lösas på andra sätt. Genom att hämta sitt dricksvatten i tank, dunk eller behållare från en annan producent som uppfyller kraven i LIVSFS 2022:12, behöver livsmedelsföretagaren själv inte uppfylla dessa krav.

Vattnet från den egna brunnen kan eventuellt användas till andra ändamål än som dricksvatten, vilket minskar behovet av att hämta stora mängder dricksvatten. Däremot måste de allmänna hygienkraven för rengöring och hantering av dunkarna vara uppfyllda. Se förordning (EG) nr 852/2004.

Det finns situationer där kontrollansvaret för dricksvattenanläggningen och livsmedelsverksamheten hos samma företag är uppdelat på olika myndigheter. Ett exempel är när en godkänd livsmedelsanläggning som kontrolleras av Livsmedelsverket har egen dricksvattenförsörjning, dricksvattenanläggningar kontrolleras i regel av kommunen. För att bedöma hur vattnet används i en livsmedelsanläggning, och därmed avgöra om vattenanvändningen omfattas av LIVSFS 2022:12, är det lämpligt att kontrollmyndigheten för livsmedelsanläggningen konsulteras.

## Vad omfattas inte av LIVSFS 2022:12?

Trots att definitionen på dricksvatten är vid, finns det aspekter av vattenanvändning som inte omfattas av LIVSFS 2022:12. Här är några exempel på vattenanvändning som inte omfattas.

### Vatten för andra hushållsändamål

Vatten till disk, tvätt, personlig hygien med mera omfattas inte av livsmedelslagstiftningen.

### Varmvatten

Varmt kranvatten är primärt avsett att användas för andra hushållsändamål än dryck och matlagning. Av det skälet är varmvatten som används i enskilda hushåll inte att betrakta som livsmedel.

Folkhälsomyndigheten ansvarar för tillsynsvägledning enligt miljöbalken vad gäller varmvatten i bostäder och offentliga lokaler. Boverket utfärdar regler och lämnar information om bland annat varmvattentemperatur.

### Legionella

Legionella är en bakterie som kan växa till i stillastående vatten och växa till i exempelvis vattenledningar, duschar och liknande. Bakterierna kan orsaka legionärssjuka om de hamnar i lungorna, exempelvis genom att man andras in finfördelade vattendroppar som innehåller legionella. Det innebär ingen risk att dricka av vatten som innehåller legionella eftersom bakterierna inte överlever i magen.

Problem med legionella kan uppstå i fastighetsinstallationer, särskilt om omsättningen av vatten är låg och temperaturen är gynnsam för tillväxt (legionella förökar sig i vatten som är mellan 20 och 45 grader varmt). Legionella är en hälsoskyddsfråga och problem med legionella i fastighetsinstallationer faller inte inom ramen för dricksvattenföreskrifterna.

Folkhälsomyndigheten

### Vatten för medicinska ändamål

För sådant vatten som omfattas av regler som meddelas med stöd av Läkemedelslagen (2015:315) gäller inte LIVSFS 2022:12. Läkemedelsverket lämnar information om läkemedelslagstiftningen.

### Dricksvatten till djur

Regler om vatten för utfordring av djur finns i Djurskyddslag (2018:1192). Jordbruksverket och länsstyrelserna lämnar information om vatten till djur.

### Dricksvatten på fartyg

Fartyg kan omfattas av dricksvattenföreskrifterna, se 2 § LIVSFS 2022:12. Om beredning av vattnet förekommer, till exempel omvänd osmos, UV-desinfektion eller liknande, så betraktas det som ett vattenverk.

Fartyg som transporterar passagerare och producerar dricksvatten genom avsaltning omfattas dock bara av vissa utpekade bestämmelser i LIVSFS 2022:12, se 4 §.

Regler om dricksvatten på fartyg finns även i Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dricksvatten på fartyg (Sjöfartverkets kungörelse (SJÖFS 1994:8) med föreskrifter och allmänna råd om dricksvatten på fartyg). Där finns exempelvis tekniska bestämmelser om installationer på fartyg samt krav på regelbundna undersökningar av dricksvattnet i samband med fartygets sjövärdighetsbesiktning eller minst vartannat år.

Viss livsmedelsverksamhet på fartyg, till exempel i restauranger, omfattas av livsmedelslagstiftningen och därmed även av LIVSFS 2022:12.

### Enskilda hushåll med egen vattentäkt

Enskilda hushåll med egen vattentäkt som ligger under storleksgränsen 10/50 omfattas  inte av LIVSFS 2022:12. Livsmedelsverket har utfärdat råd som riktar sig till enskilda hushåll med egen dricksvattenförsörjning.

Egen brunn eller annan liten dricksvattenanläggning för privat bruk

## Material i kontakt med dricksvatten

Dricksvattenföreskrifterna innehåller inga bestämmelser för material i kontakt med dricksvatten, undantaget beredningskemikalier och filtermaterial, se 16 § LIVSFS 2022:12. För frågor om material i kontakt med dricksvatten hänvisar vi till Boverket.

Material i kontakt med dricksvatten - Boverket

# Förpackat vatten

Det finns tre huvudtyper av förpackat vatten:

- Naturligt mineralvatten
- Källvatten
- Förpackat dricksvatten

Förpackat vatten

Förpackat vatten är vatten som är buteljerat eller på annat sätt förpackat. Det finns andra typer av drycker som kan likna förpackat vatten men där slutprodukten inte omfattas av LIVSFS 2022:12. Ett exempel kan vara vatten där oorganiska salter och/eller aromer tillsats. Det dricksvatten som används för att producera dessa drycker ska uppfylla kvalitetskraven i LIVSFS 2022:12, men slutprodukten behöver inte göra det.

## Naturligt mineralvatten och källvatten

Naturligt mineralvatten är en föreskriven beteckning och. regleras i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2003:45) om naturligt mineralvatten och källvatten.

Naturligt mineralvatten och källvatten

I LIVSFS 2003:45 finns regler om råvattnet, beredningen, slutprodukten, märkning, utsläppande på marknaden, kvalitetskrav m.m. För att utvinna naturligt mineralvatten i Sverige måste råvattentäkten först godkännas av Livsmedelsverket. Information om godkännandeförfarandet finns på Livsmedelsverkets webbplats.

Godkännande av naturligt mineralvatten

## Källvatten

Kvalitetskraven i bilaga 1 LIVSFS 2022:12 gäller för källvatten, förutom parametrarna intestinala enterokocker och Escherichia coli. För dessa två parametrar gäller istället de gränsvärden som finns i LIVSFS 2003:45, se 6 §.

Naturligt mineralvatten och källvatten

## Förpackat dricksvatten

Förpackat dricksvatten är dricksvatten som tillhandahålls i konsumentförpackningar. Det finns specifika kvalitetskrav i LIVSFS 2022:12 för det dricksvatten som tappas i flaskor eller behållare. Exempel på förpackat dricksvatten är stilla vatten eller ett kommunalt dricksvatten som tappas på flaska.

Förpackat dricksvatten omfattas av särskilda krav när det gäller undersökning av de radioaktiva parametrarna. Se 18 § LIVSFS 2022:12.

Den som förpackar kommunalt dricksvatten för försäljning omfattas inte av dricksvattenföreskrifterna och behöver inte anmäla en dricksvattenanläggning för registrering, även om de själva bereder vattnet ytterligare. Krav på vattnets kvalitet kan ställas med stöd av hygienlagstiftningen, (EU) nr 852/2004.

## Märkning av förpackat vatten

För alla typer av förpackat vatten ska förordning (EU) nr 1169/2011 tillämpas. För naturligt mineralvatten och källvatten finns dessutom särskilda regler om märkning i LIVSFS 2003:45. I samma föreskrift finns även en regel som innebär att vatten som inte är naturligt mineralvatten inte får märkas så att det kan förväxlas med naturligt mineralvatten.

# Undantag från LIVSFS 2022:12

## Undantag från kravet att utföra faroanalys

Om det inte kan äventyra kvaliteten på dricksvattnet kan kontrollmyndigheten fatta beslut om undantag från kravet att utföra faroanalys för den som producerar eller tillhandahåller i genomsnitt 10–100 m3 dricksvatten per dygn eller försörjer 50–500 personer med dricksvatten. Se 33 § LIVSFS 2022:12.

Observera att den som medges undantag från att utföra en faroanalys inte kan nyttja möjligheten att minska undersökningsfrekvens eller antalet parametrar i enlighet med bilaga 3, avsnitt C, del II i LIVSFS 2022:12.

Ett beslut om undantag enligt 33 § LIVSFS 2022:12 bör innehålla villkor som innebär att undantaget kan upphävas om förutsättningarna ändras.

## Vatten som används i livsmedelsföretag

Vatten som är avsett att, eller rimligen kan förväntas att förtäras, omfattas av dricksvattenföreskrifterna och det innebär att det vatten som används för dryck och i matlagning ska uppfylla kraven i LIVSFS 2022:12. Även vatten som kommer i kontakt med livsmedel direkt eller indirekt men inte förväntas förtäras bör uppfylla dessa kvalitetskrav för att livsmedlen inte ska riskera att kontamineras. Under vissa förutsättningar kan kontrollmyndigheten i ett enskilt fall besluta att en livsmedelsföretagare som omfattas av dricksvattenföreskrifterna LIVSFS 2022:12 ska undantas kraven i LIVSFS 2022:12, se 34 §.

Ett sådant undantag får bara meddelas om kvaliteten på vattnet inte bedöms kunna påverka det färdiga livsmedlets säkerhet, samt om livsmedelsföretagaren kan visa att relevant unionslagstiftning följs, exempelvis förordning (EG) 852/2004. Särskilt viktiga är de delar i unionslagstiftningen som rör HACCP-baserade förfaranden.

Det är livsmedelsföretagaren som ska kunna visa för kontrollmyndigheten att dessa kriterier uppfylls.

Ett beslut om undantag enligt 34 § LIVSFS 2022:12 bör innehålla villkor som innebär att undantaget kan upphävas om förutsättningarna ändras.

Ett undantag enligt 34 § är enbart aktuellt för vatten som omfattas av dricksvattenföreskrifterna, det vill säga vatten som uppfyller definitionen i 1 § LIVSFS 2022:12.

Undantagsmöjligheten i 34 § LIVSFS 2022:12 kommer från dricksvattendirektivet (EU) nr 2020/2184. Den stora skillnaden mot dricksvattenföreskrifterna LIVSFS 2022:12 är att dricksvattendirektivets kvalitetskrav inte enbart gäller vatten som förtärs utan även vatten för andra hushållsändamål. Det är inte alltid nödvändigt att använda vatten av dricksvattenkvalitet för exempelvis städning i ett livsmedelsföretag, varför denna undantagsmöjlighet från direktivet är logisk. Direktivets undantagsmöjlighet har förts in i dricksvattenföreskrifterna trots att föreskrifterna bara omfattar vatten som är avsett att förtäras.

Livsmedelsverket har under lång tid ansett att vatten som är avsett att förtäras ska vara av dricksvattenkvalitet. Mot bakgrund av det är det Livsmedelsverkets bild att undantagsmöjligheten i 34 § LIVSFS 2022:12 bör användas restriktivt.

**Livsmedelsföretagarens riskbedömning**

Om livsmedelföretagaren anser att vatten som uppfyller kvalitetskraven i bilaga 1 till LIVSFS 2022:12 inte krävs i verksamheten måste företagaren visa kontrollmyndigheten att det vatten som är tänkt att användas inte kan påverka livsmedlens säkerhet eller kontaminera dessa. Detta är nödvändigt för att kontrollmyndigheten ska kunna meddela ett undantag enligt 34 § LIVSFS 2022:12. Företagaren behöver i sin riskbedömning bland annat ta hänsyn till:

- vattnets kvalitet (inklusive eventuella årstidsvariationer),
- vilken typ av livsmedel det är,
- i vilken del av livsmedelsprocessen, samt hur, vattnet används,
- hur länge livsmedlet är i kontakt med vattnet.

Det är alltså livsmedlet som ska riskbedömas, inte vattnet. Användning av vattnet bör ingå i företagarens faroanalys för livsmedelshanteringen. I faroanalysen bör man peka ut vilka parametrar i vattnet som kan ses som faror, i vilka halter och hur de i så fall ska förebyggas, elimineras eller reduceras. För att kontrollmyndigheten ska kunna besluta om ett undantag enligt 34 § för företaget ska rutiner finnas för kontroll av vattenkvaliteten, som ska ingå i de allmänna hygienkraven enligt bilaga II till förordning (EG) nr 852/2004. Flera undersökningar av vattnet behöver göras i riskbedömningen för att ta hänsyn till naturliga variationer i kvaliteten.

HACCP och flexibilitet

**Förhöjda halter som kan påverka livsmedlens hälsosamhet**

När det gäller de parametrar som analyseras i vattnet i företagarens riskbedömning måste hänsyn tas till hur respektive parameter skulle kunna påverka livsmedlens säkerhet. Många av parametrarna är dessutom,

var för sig eller tillsammans, indikationer på problem i råvattnet som i förlängningen kan innebära att vattenkvaliteten ger upphov till hälsorisker med livsmedlen.

**Några exempel på parametrar som livsmedelsföretagaren behöver ta hänsyn till i sin riskbedömning:**

- Förhöjda halter av koliforma bakterier, E. coli, intestinala enterokocker och Clostridium perfringens kan vara indikation på fekal förorening.
- Förhöjda halter av ammonium, nitrat, nitrit, färg, lukt, smak, turbiditet och oxiderbarhet kan vara indikation på fekal förorening.
- Förhöjda halter av färg, lukt, smak, turbiditet och oxiderbarhet kan indikera att en brunn, alltid eller periodvis, är ytvattenpåverkad och då ökar också risken för fekal förorening.
- Vattnets smak och lukt kan indikera olika typer av föroreningar.
- Förhöjda natrium- och kloridhalter indikerar påverkan från relikt saltvatten, havsvatten eller vägsalt och bidrar till ökad korrosion vilket kan ge förhöjda metallhalter i vattnet samt risk för att ledningar och utrustning rostar sönder.
- Förhöjda järn- och manganhalter är vanliga i svenska grundvatten kan ge problem med igensättningar av ledningar och utrustning, lukt och smak samt, när det gäller livsmedelsproduktion, risk för att livsmedlen missfärgas.

Kvalitetskrav

## Undantag för kemiska parametrar när dricksvattenförsörjning inte kan upprätthållas på annat sätt

Livsmedelsverket kan medge undantag från kvalitetskraven för kemiska parametrar, dock inte radioaktiva ämnen, under vissa förutsättningar. Undantaget kan ges till den som producerar eller tillhandahåller dricksvatten genom en distributionsanläggning och enbart under de förhållanden som framgår av 35 § LIVSFS 2022:12.

Senast uppdaterad 18 maj 2026 Ansvarig grupp ROR_DK